

Citera, líra, psalterium

Úgy esett e lapszámban, hogy egymás után három terjedelmes tanulmány az egyházi éneklés három nagy szövegcsoportjával s a hozzájuk kapcsolódó dallamokkal foglalkozik. Akár a „zsoltárok, dicséreték és lelki énekek” (E 5,19; Kol 3,16) számos értelmezése egyikének is beillenének! A zsoltárokat most „genfi”, strófikus átköltésük képviseli, a dicséreteket a csengő-bongó rímelésű szekvenciák; a lelki énekek pedig a nem éppen ideológiamentesen, hanem hatalmi szóval elrendelt felvilágosodott dalok lennének, de amelyeknek egy része ma mégis sokaknak sokkal inkább „kedves lelki éneke”, mint a zsoltár (bárhogy is), vagy a liturgikus ének. Mindhárom az enyém, noha teológiai-liturgiai-zenei-irodalmi érvek alapján rangsort kell fölállítanom köztük. A szekvencia? Hogyne, hiszen itt ért el a latin nyelv a legvirtuózabb kezelésmódjáig, és ez a középkori liturgikus költői kreativitás igazi terepe! És ha a virtuóz kreativitásnak, jogosan, határt is kellett szabni, s ha a határon belülré évszázadokig csak öt szekvencia fért is, a határsávba pedig különféle leszármazottak, átköltések, népénekek, akkor is többre érdemes ez a műfaj, mintsem hogy csak tudós tanulmányok listázzák. S hogy ne szeretném, mikor én magam fedeztem föl magamnak. A másik kettőt örököltem. Az alföldi református ágtól a rímes zsoltárt. Lassan, kisimítva, egyenletesen, emelt vezetőhangokkal. Értem én, hogy a kiegyenlített lassú éneklés..., értem én, hogy a ritmikus eredeti forma..., de akkor is! Legalább az emelt vezetőhangról bizonyos lett, hogy az az eredeti! A nyugat-dunántúli ágtól a, lám!, részben tényleg német eredetű kegyes-szentimentális felvilágosodott énekek katolikus hagyományában nőtem, s ami tétel onnan kimaradt, részben megkaptam a Duna–Tisza közti neoprotestáns ág németes énekanyagából. Ezekről sem válnék meg: az így-úgy magyarrá lett katolikus és késő pietista klasszicista daloktól. Ezek is hozzám tartoznak.

Igen, de nem csak egyéni vonzódások, nosztalgiák dolga a rangsor fölállítás, különösen, ha nem egyéni választásokról, hanem szakmai, teológiai-liturgikai-zenei-irodalmi érvek alapján az Egyház énekéről van szó. Ezért is térünk vissza időről időre az isteni ihletésű Zsoltároskönyvhöz mint a zsidó zsinagógai liturgia és a magánkegyesség középponti imaanyagához, amelyet a Zsinagógától —fogalmazzunk így— örökségül kapott az Egyház. Elsősorban arra, hogy magukat Dávid zsoltárait mondja-recitálja, vagy hogy emellett a saját költött énekeit is azok szerint formálja. Ha valamit is jelent Jézus éneke a szenvedés helyére vonultában és a kereszten, Pál és Silás éneke a börtönben, a kereszténység jelentős részének folyamatos gyakorlata, akkor nem lehet kérdés: a keresztény éneklés legfőbb anyaga és mércéje a Dávid király nevéhez kötött Zsoltároskönyv. Mindenesetre Dávid ott hárfázik a grábóci kántorpadon. Jó lenne minden felelős egyházi vezetőnek és minden kántornak tudnia: szép-szép a citera meg a líra, de jobb, ha a psalteriont —a p(P)salteriumot— veszi kézbe, hogy „a Szentlélektől felülről beléje juttatott kegyelemről tanúskodhassék.”